

5. Иванов Л. Ю. Язык Интернета: заметки лингвиста [Электронный ресурс]. Словарь и культура устной речи. М.: Азбуковник, 2000. С. 131–147. URL: www.ivanoff.ru/rus/ozhweb.htm.

6. Макаров М. Л. Жанры в электронной коммуникации: quo vadis? / М. Л. Макаров // Жанры речи: сборник научных статей. Саратов: Изд-во ГосУНЦ «Колледж», 2005. Вып. 4: Жанр и концепт. С. 336-351.

7. Михайлов В. А. Особенности развития информационно-коммуникативной среды современного общества [Текст]. Сборник научных трудов "Актуальные проблемы теории коммуникации". СПб., 2004. С. 34–52.

8. Шепелева Е.В. Роль заимствований в современном английском языке. Филологические науки. Известия ПГПУ. Сектор молодых ученых. № 3. 2007. С. 179-181.

9. Herring, S. C., Scheidt, L. A., Bonus, S., & Wright, E. (2004). Bridging the Gap: A Genre Analysis of Weblogs. 2004 Proceedings of the 37th Annual Hawaii International Conference on System Sciences, Hawaii, 5-8 January 2004.

Жукова Т. С.

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

КОГНІТИВНА МОДЕЛЬ КОНЦЕПТУ *БАРВІНОК* В УКРАЇНСЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Актуальність цієї статті зумовлена перспективністю вивчення концептів як інформаційних носіїв, що розкривають світогляд народу.

Метою нашої статті є побудова когнітивної моделі концепту *барвінок* на матеріалі сучасної української мови.

Слово *барвінок* (лат. *Vinca, pervinca* „барвінок“, утворене від основи *vincire* „об’язувати, обвивати“ [4, т. 1, с. 141]) – одне з найдавніших запозичень із латинської мови, яке увійшло в українську опосередковано через германські мови, – має значення „трав’яниста рослина з вічнозеленим листям і голубуватими квітами“ [10, т. 1, с. 105]. Ще здавна звернули увагу на неймовірну живучість цієї рослини – і під палючим сонцем, і під снігом листя барвінку залишається свіжим, а квіти не втрачають синього кольору. Барвінок є загальнонародним улюбленцем в Україні. Завдяки своїм дивовижним якостям рослина стала символізувати у свідомості українців вічне життя, безсмертя людської душі, дівочу красу, цнотливість і чистоту, щасливу любов і шлюб, коханого чоловіка.

Слід відзначити множинність індивідуальних інтерпретацій символічних значень досліджуваного концепту. Про це свідчать результати асоціативного експерименту, проведеного серед студентів філологічного факультету Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького з метою вивчення когнітивного поля концепту *барвінок*. В експерименті взяло участь 400 студентів.

Інформантам було запропоновано дати асоціативну реакцію на слово-стимул *барвінок*. Асоціативне поле досліджуваного слова-стимулу після завершення обробки отриманих результатів набуло такого вигляду:

Барвінок (400): *квітка 166; вінок 34; садок 24; Україна 20; гарно, квіти 19; весна 14; синій 11; тепло, символ 9; сонце, поле, червоний, літо 8; рослина, сад, яскравий 7; голуба квітка, радість 6; фіолетовий, трава, в'ється 5; дерево, любов, гарна 4; синій колір, садочок, зелений, кущі, ніжність, кохання, яскраві кольори 3; «Барвіха», веселка, весілля, гарний настрій, домівка, хлопчик, український, село, сім'я, свіжість, квітка яскрава, краса, ліс, метелики, наречена, ніжний, яскравість, пісня, природа 2; ансамбль, рожева квіточка, блакитний колір, блакить, блідно-рожеве диво, букварик, барвистий колір, батьківщина, блакитна, бабуся, блакитна квітка, барвінок біля хати, барвистий, біологія, барви, вітер, веселе поєднання, в'юнке зелене листя, вінок на голові в дівчини, весняний, вірність, в'юнкий, вишиванка, веселий, волошковий, васильковий, вірші українських поетів, повітря, газета, гра дитяча, гарна квітка, гурток, гарна дівчина, гарний, гарно в'ється, голубий, гай, гриб, дівчина, дитячий садок, дівчата, добробут, дитинство, дім, двері, дитяча наївність, етнос, емоції, журнал, життя, трапляється в піснях, запах, злагода, зірочка, запах квітки, гарний настрій, запал, затишок, огорожа, запалений, іграшка, цікаво, прекрасно, чарівний, чудовий, червоне і чорне, чистота, квітнення, цукерка, гарна квітка з прекрасним запахом, колір, кольоровий, хлопчик Барвінок, хата, фестиваль, український вінок, українець, український символ, ранок, український танок, тин, танцювальна група, танець, теплий, стелиться, гарна синя квітка, символ любові, соняшник, серіал, солодкий запах, сонячний, символ України, сесія, синь, стрічки, символіка, символ країни, синя квітка на перелазях, світло, свобода, рідна земля, рідний дім, рідний край, різнотрав'я, розкішний, річка, рушник, рожевий, родина, рослина, різнокольоровий, листок, малюнок, країна, плететься по землі, порівняння з чимось гарним, пісня „Підем разом по барвінок“, книга, клумба, квітчастий, коло, кучерявий, квітка України, картина в шкільному коридорі, червона, гарна квітка, коса, криниця, квітучий, круглий, гарний, фарби, квітка на могилі, контраст, килим, квітучий, червоне плаття, червона квітка, гарна дівчина, кров, картина, людина, лісовий, листя, літній табір, табір, ліщина, мистецтво, мак, муха, мрія, маленький, малина, багатокольоровий, мультик, мама, мрії, наївність, назва дитячого колективу, наречений, національність, очі, обруч, оберег, орхідея, оплетений, відпочинок, яскрава квітка, яскраво, яскраві квіти, ягода, щось гарне, щастя, школа, чари, чудова квітка, парубок, пелюстка, свято, пахощі, приємний запах, пахучий, посмішка, плететься, помада, похорон, пісня „Несе Галя воду“, подвір'я, прогулянка 1; відмов 2.*

За допомогою методу когнітивної інтерпретації представляємо отримані нами мовні одиниці у вигляді набору когнітивних ознак, які розташовані в порядку зменшення їх частоти. Таким чином, слово-стимул *барвінок* у мовній свідомості студентів МДПУ асоціюється із: **рослиною** 209 (квітка 166; квіти 19; рослина 7; дерево 4; кущі 3; гриб, мак, малина, орхідея, різнотрав'я, соняшник, ягода 1) – у цьому рядку спостерігаємо полярність в асоціаціях: від вітчизняного *соняшника* до екзотичної *орхідеї*; **символом** 50 (вінок 34; символ 9; вінок на голові в дівчини, вишиванка, рушник, символіка, символ любові 1) – тут чітко простежується українська традиція плести вінки із квіт на різні свята, вишивати квіти на сорочках і рушниках; **кольором** 59 (синій 11;

червоний 8; голуба квітка 6, фіолетовий 5; зелений колір, синій, яскраві кольори 3; барви, барвистий колір, барвистий, блакитний колір, блакить, блідно-рожеве диво, багатокольоровий, гарна синя квітка, колір, кольоровий, контраст, різнокольоровий, рожева квіточка, синь, червона квітка, червоне і чорне 1) – висновок: чіткої картини про те, якого кольору ця квітка у сучасної молоді немає; **красою, яскравістю** 44 (гарно 19, яскравий 7; гарна 4; квітка яскрава, яскравість 2; гарна квітка, гарний, порівняння з чимось гарним, прекрасно, розкішний, чарівний, чудова квітка, чудовий, щось гарне, яскраві квіти 1) – ці оптимістичні реакції свідчать, що первісне етимологічне значення барвінку як могильної квітки в мовній свідомості української молоді стерте; **Україною** 32 (Україна 20; батьківщина 3, вірші українських поетів, етнос, квітка України, країна, національність, символ України, українець, український вінок, український символ 1); – цей рядок є концентрацією понять «українець», «національність», «національна свідомість» і разом із попередніми когнітивними ознаками становить ядро когнітивних ознак концепту *барвінок*; **почуттями** 31 (радість 6, любов 4, кохання, ніжність 3; гарний настрій, ніжний 2; вірність, веселий, дитяча наївність, емоції, затишок, мрія, мрії, наївність, щастя, посмішка, добробут 1); **місцем, де росте квітка** 25 (сад 7, трава 5, клумба, кущі 3; ліс 2, лісовий, ліщина, різнотрав'я, гай 1); **порою року** 23 (весна 14, літо 8, весняний 1); **сонцем, світлом** 20 (тепло 9, сонце 8, теплий, сонячний, світло 1); **назвою періодичного видання** 19 (журнал 14, букварик 1, газета 1, дитячий журнал, книга 1); **природою** 19 (поле 8, свіже повітря, веселка, природа 2; вітер, зірочка, річка 1); **станом квітки** 14 (квітнення 3, квітучий 2, барвистий, в'юнке зелене листя, волошковий, в'юнкий, васильковий, квітчастий, кучерявий 1); **людиною** 11 (бабуся, гарна дівчина 2; кров, очі, людина різностороння, дівчата, мама, парубок 1); **шлюбом** 10 (весілля 3, сім'я, наречена 2, наречений, родина 1); **дитинством і навчанням** 10 (садок 2, дитяча гра, іграшка, садочок, дитинство, дитячий садок, школа 1); **мистецтвом** 10 (картина 2; веселе поєднання, гурток, фестиваль, мистецтво, ансамбль, картина в шкільному коридорі, назва дитячого колективу, малюнок 1); **частинами рослин** 10 (дерево 5; пелюстка 2; гриб, листя, чотири пелюстки з великими смугами 1); **домівкою** 8 (домівка, село 2, барвінок біля хати, рідний дім, рідний край, хата 1); **дійовим станом квітки** 7 (в'ється 5, стелиться, плететься по землі); **запахом** 6 (запах, запах квітки, солодкий запах, пахощі, приємний запах, пахучий 1); **відпочинком** 5 (табір 2, прогулянка з друзями, відпочинок, літній табір 1); **національністю** 5 (український 2, українець, національність, етнос 1); **дивом, чарівністю** 5 (диво, чарівний, чари, чудова квітка, чудовий 1); **телебаченням** 3 («Барвіха», мультик, серіал 1); **колом** 3 (коло 2, круглий 1); **парканом** 3 (огорожа, тин, синя квітка на перелазях 1); **українською піснею** 3 (пісня «Несе Галя воду», пісня «Підем разом по барвінок», трапляється в піснях 1); **комахами** 3 (метелики 2, муха 1); **юнацтвом** 3 (хлопчик 2, хлопчик Барвінок 1); **ознакою ритуального мислення** 2 (квітка на могилі, похорон 1); **ягодами** 2 (малина, ягоди 1); **танцем** 2 (танцювальна група, танець 1); **розміром** 2 (маленький, квітка невеликого розміру 1); **освітою** 1 (сесія); **природничою наукою** 1 (біологія); **часом доби** 1 (ранок); **солодощами** 1 (цукерка); **косметикою** 1 (помада); **оберегом** 1 (оберіг 1); **цікавістю** 1 (цікаво).

Усього нами виявлено 41 когнітивну ознаку, що організує польову структуру концепту *барвінок*:

Ядро: співвідношення з рослиною, з українською символікою, кольоровою гамою, ознакою почуттів, з красою, з Україною. *Навколоядерна зона*: співвідношення з місцем, де росте квітка, з порою року, з назвою періодичного видання, з природою тощо. *Ближня периферія*: співвідношення з яскравістю, зі станом квітки, з людиною, зі шлюбом, з мистецтвом тощо. *Дальня периферія*: співвідношення зі станом квітки, з домівкою, із запахом, з відпочинком, з національністю, з телебаченням, з парканом, з українською піснею тощо. *Крайня периферія*: співвідношення з ознакою ритуального мислення, з ягодами, з танцем, з розміром, з освітою, з природничою наукою, з часом доби тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Етимологічний словник української мови: В 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні; редкол. О.С. Мельничук (головний ред.) та ін. К.: Наук. думка, 1982. Т. 1: А-Г / укл.: Р.В. Болдирев та ін. 1982. 632 с.
2. Словник української мови: В 11 т. / ред. кол.: акад. АН УРСР І.К. Білодід. К.: Наук. думка, 1970-1980. Т. 1.: А-В. 1970. 800 с.
3. Хомчак Е. Г. Концепт в мовній картині світу // Славянський мир: нове в концептуальних дослідженнях: збірник статей [Текст] / отв. ред. М.В. Піменова. Севастополь: Рибфест. 2009. С. 170–179.
4. Хомчак О. Г. Асоціативно-вербальне поле концепту *гора* в українській мовній картині світу. Одеський лінгвістичний вісник. Науково-практичний журнал. Вип. 10. Т. 2. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 65-69.
5. Юрченко О.В. Поетичні концепти СТЕП і ДНІПРО в ідіостилі Віктора Чабаненка. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія "Мовознавство"* / відп. ред. Т.С. Пристайко. Дніпропетровський нац. у-нт ім. Олеся Гончара. Дніпропетровськ, 2009. Вип. 15. Т. 1. С. 361 – 367.

Ільченко І. І.

Запорізький національний університет

ВІДОНІМНІ БОЛГАРСЬКІ ОЙКОНІМИ ПРИАЗОВ'Я

Велика кількість болгарських елементів представлена в ойконімії Приазов'я. Одним з основних принципів називання виступає трансонімізація, перехід з одного розряду оніма в інший, так антропоніми (імена, прізвища), або топоніми стають основою для іменування населених пунктів. Так, назви одних ойконімів утворені від імен та прізвищ перших переселенців-болгар, а інші від імен та прізвищ тих, хто сприяв переселенню болгар на ці землі.

Від імен та прізвищ чиновників, які займались переселенням болгар, утворились такі ойконіми:

Андрівка [4, с. 15-16] – засноване як болгарська колонія (селище) у 1862 р., утворено від прізвища *Андре*, ойконім утворився шляхом топонімної деривації від прізвища, за допомогою топонімного афіксу *-івк*.